

Midt i en brydningstid

”De skal ikke gå til højre for professionshøjskolebiblioteket eller til venstre for universitetsbiblioteket. De skal gå ind ét sted”

Af Jan Erik Hansen, jaha@kb.dk, redaktør

Det er midt i København. Studiestræde. Vi mødes en sen eftermiddag i de gamle lokaler, der engang tilhørte Det Juridiske Fakultet under Københavns Universitet. Nu om dage danner bygningen base i hovedstaden for Syddansk Universitet og huser fx Statens Institut for Folkesundhed. Det er i øvrigt på samme lokation, at REVY og DFFU har sine interimistiske gemakker.

Vi mødes til en samtale omkring et syddansk bibliotekssamarbejde. Hella Hostrup er chef for Medie- og Vidensformidling på UC SYD. Bertil Dorch er bibliotekschef på Syddansk Universitetsbibliotek (SDUB).

”Baggrunden er at vi flytter fysisk sammen på vores store campus i Esbjerg. Der bygges SDU nyt og vores institutioner er enige om at bruge hinanden og lave så meget samarbejde, som kan give mening. Og her er bibliotekerne de første til at tage bolden op”, forklarer Hella Hostrup, men understreger ”Vi har faktisk været i gang med overvejelserne i flere år.”

Samarbejdet begyndte som et institutionelt projekt for 5 år siden. Det manifesterer sig bare konkret nu. Med byggeriet i Esbjerg.

”Det bliver en fysisk brobygning mellem de to institutioner og sammenhængen mellem de to institutioner bliver det fælles bibliotek. Et andet sted, der også arbejdes konkret, er at UC SYD planlægger nyt byggeri i Kolding. Der har SDU et campus i forvejen.”

”Der bygger vi på nabogrunden og regner med, at der bliver etableret en gangbro eller lignende mellem bygningerne”, fortsætter hun. Bertil Dorch supplerer, ”Der er selvfølgelig også en ressourcemæssig og samarbejds-mæssig vinkel på det, der lyder, at de steder, hvor vi fysisk er sammen på campus, giver det ikke så meget mening at have flere biblioteker. Der er forventninger om, at man kan få bedre adgang til hinanden. Både for forskere, studerende, og undervisere, der får lettere og sømløs adgang til den anden institution. Fællesskaberne

kan befrugte hinanden, og på bibliotekssiden har vi nogle ressourcer som vi kan give adgang til på tværs.”

”Der er dels noget samlingsmæssigt, UC Syd har store trykte samlinger, det har vi på SDUB også, men vi har også store digitale samlinger. De vil kunne sættes i spil i det fysiske rum inde i biblioteket på en ny måde.”

”Det som er etableret nu, er en rammeaftale. Den rummer det hele. Fra fysiske faciliteter til digitale adgange. Der er nogle ting, som er mere fysisk fælles. Nu har vi nævnt Esbjerg, hvor vi decideret laver koblingen mellem de nye bygninger.”

”I SDU-regi har biblioteket altid været tænkt ind i en rolle som en isbryder – det

handler om at etablere nogle konkrete samarbejder, som moderinstitutionerne kan følge efter.”

”Jeg tænker også, at i og med at vores institutioner vil hinanden så konkret, så vil det være helt naturligt for alle vores biblioteksbrugere, studerende, undervisere eller forskere, at have ét bibliotek i Esbjerg – og også snart ét i Kolding”, siger Hella Hostrup.

Biblioteksverdenen i svingninger

I skrivende stund afventer vi stadig den færdige ministerielle rapport om forskningsbibliotekernes fremtid. Den eksisterer endnu kun som et udkast. Men skal teksten stå til troende, varsles der ændringer og centraliseringer under det nye Kgl. Bibliotek. Det tværministerielle organ, DEFF, skal helt nedlægges og indlemmes i Det Kgl. Bibliotek, der skal overtage rollen som national forhandler på det digitale område.

”Vi formaliserer samarbejdet midt i en brydningstid for biblioteksvæsenet i det hele taget. Hvis man fx tænker på de licensmæssige forhold, så ophører DEFF jo med at eksistere. Det gør de i løbet af 2019. På et eller andet tidspunkt. Vi ved endnu ikke præcis hvornår,” siger Bertil Dorch.

”Licenser har været forhandlet i stor grad via DEFF for UC SYD og i nogen grad for SDUB via universitetskonsortier.”

”For UC Syd har DEFF faciliteret ca. 95% af de digitale adgange. Nu bliver der åbnet op for andre muligheder,” supplerer Hella Hostrup. Bertil Dorch fortsætter, ”Der er andre derude, som bliver påvirket af DEFF’s nedlægning. Der er regionerne, universitetshospitalerne, og ungdomsuddannelserne. Der tager vi så bolden og ser om vi kan etablere en fælles løsning på tværs mellem et universitetsbibliotek og en professionshøjskole. Havde DEFF fortsat med at eksistere, havde de givetvis været en del af løsningen. Men lige nu er det svært at se, hvordan det kommer til at lande.”

”Professionshøjskolerne har ikke nogen løsning uden DEFF. De har jo været vores store samarbejdspartner. Og på UC SYD, som er den mindste af professionshøjskolerne, så har vi ikke kapacitet til at forhandle licensaftaler selv, vi vil altid skulle alliere os med en anden part. Det vi forpligter hinanden på - UC SYD og SDUB - er at kigge på alle muligheder for nye samarbejder, der vil

kunne opstå,” siger Hella Hostrup. SDUB har ikke som sådan en agenda om at overtage DEFF’s rolle regionalt, men man forholder sig pragmatisk. Informationsforsyningen skal løses fremadrettet, på en eller anden måde. Bertil Dorch siger, ”På selve universitetsområdet, ser jeg egentlig ikke fremtiden så anderledes. Der bliver nogle ændringer mht. sekretariatsbistanden til universiteterne og i governance-modellen. Hvordan mandateret til forhandlingerne gives til Det Kgl. Bibliotek, udformes stadig ude på universiteterne, via forskningsbibliotekerne. Hvilke konsortieaftaler vi skal have i fremtiden – og hvor meget er vi villige til at betale – ændre sig næppe pga. DEFF’s nedlæggelse. Den største udfordring er netop alle de øvrige forskningsinstitutioner, eksempelvis UC’erne. Det er derfor, at vi allerede har lavet nye samarbejdsaftaler med fx Region Syd og Odense Universitetshospital om assistance vedr. licenserne.”

Fortsættes næste side

”Opgaven med at forhandle licensaftaler, ender med at blive absorberet ude i landet, hvis det ikke løses centralt. Det kan så godt være, at det ender med at blive dyrere for os, men vi skal nok finde en løsning. Det er nødvendigt for institutionerne, at vi har de relevante adgange.”

”Men der er masser af opgaver, vi ikke kan løfte isoleret, som fx hele problematikken med prisstigninger og Elsevier. De skal løse på national plan, det er der ikke én institution som kan løse alene. Uanset hvor stort et mandat, man så giver den.”

”Vi har – i professionshøjskolernes ledernetværk - ikke diskuteret en fremtid uden DEFF endnu.”, supplerer Hella Hostrup, ”Der er uden tvivl flere mulige modeller. Måske kan man forestille sig, at professionshøjskolerne danner et fremtidigt forum og laver fælles forhandlinger med dem der får forhandlingsretten - måske forhandler vi sammen eller måske hver for sig. Så langt er vi ikke endnu. Der sker mange nye tiltag også i vores sektor. Vi er blevet hørt i forhold til den ministerielle rapport, og vores ærinde har selvfølgelig været at sikre os vores sektors leverancer.”

Ét bibliotekssystem – nationalt eller regionalt?

Ud over nedlæggelsen af DEFF er et andet formodet nøglepunkt i den kommende rapport, et nationalt bibliotekssystem for forskningsbibliotekerne.

”Licenser er svært at forholde sig til, fordi det er så komplekst og uforudsigeligt lige nu. En anden udfordring er, at der i nogle dele af sektoren, hos Det Kgl. Bibliotek og hos nogle af universiteterne tilsyneladende er et ønske om at etablere et fælles bibliotekssystem. Kun for universitetsbibliotekerne. Det må vi selvfølgelig også forholde os til.”, siger Bertil Dorch. I rammeaftalen mellem UC Syd og SDUB indgår også ønsket om et fælles bibliotekssystem. Hver af de to institutioner har sit eget nu.

”Valget af bibliotekssystem har allerede delt vores samarbejde professionshøjskolerne imellem. Hvor vi tidligere har fulgt hinanden har man nu i KP (Københavns Professionshøjskole, red) valgt sit eget system (ALMA). De var de første i Danmark, og det ud-

viklingsarbejde, vurderede jeg ikke, at UC Syd havde volumen til.”, siger Hella Hostrup.

”På SDUB har vi ikke nogle brændende platforme i forhold til at skulle skifte bibliotekssystem lige nu. Men på sigt vil vi muligvis gerne forenkle systemområdet. Det forekommer logisk nok. Det skal forstås sådan, at hvis vi skifter systemer, så er det mest oplagt at skifte sammen med vores nærmeste samarbejdspartnere, dvs. heriblandt UC Syd og Odensebibliotekerne”, understreger Bertil Dorch.

Isbryder i fremtiden?

Viljen til at finde løsninger er i hvert fald meget konkret med det syddanske samarbejde. Det er den fysiske nærhed, regionalt og på campus, der tæller. Mens resten af forskningsbibliotekerne står i et kæmpe vadested, med divergerende tendenser og trends. Det svingende pendul. Centralisering versus decentralisering.

”Det går i bølger. I gamle dage var universitetsbibliotekerne meget mere fragmenteret.”, siger Bertil Dorch,

”Ude i miljøerne. På SDUB arbejder vi mod at blive så integrerede som muligt. Det er vigtigt at bevare broen til det faglige; det er der, vores arbejde har størst værdi. Biblioteket skal opfattes som en del af institutionen selv, ikke som en ekstern serviceleverandør. Som bibliotek skal vi levere en service, men vi skal også arbejde sammen med vores brugere, om de fælles mål for forskning og uddannelse.”

”Man skal huske, at forskning og undervisning stadig er decentralt. Hele maskineriet ligger ude i de enkelte institutioners faglige miljøer. Hvis vi taler publicering som eksempel, så foregår det jo ikke med en central taktstok. Det foregår netop ude i fagmiljøerne. På institutionerne. Spredt ud over landet. Det er også her, at styrken til at ændre noget ligger. Hvilke tidsskrifter der læses og publiceres i, bestemmes i fagmiljøerne, ikke centralt.”

”Dialogen og kommunikationen skal komme fra fag- og forskningsmiljøet. Andre publiceringsformer skal komme derfra. Man kan ikke ovenfra sige, nu gør vi sådan her. Ændringerne skal komme fra miljøet.”

”Risikoen ved et stort fælles forsknings- eller universitetsbibliotek er blandet andet, at man konstruerer en institution, der skal servicere alle, men som i stedet risikerer ikke at servicere nogen. Man skal være derude, hvor meningen med at have et biblioteket dannes. Det er ude i fagmiljøerne, i uddannelsesmiljøerne. Meningen i forhold til hvad biblioteket kan og skal, og hvordan vi skal udvikles. Det er meget svært at se det som en centralt styret opgave. Biblioteket skal virke derude, hvor det bruges.

Det er der, det udvikler sig. Hvis man centraliserer det for meget og afkobler det fra miljøerne, hvilket man selvfølgelig er nødt til i en vis grad, af ressourcemæssige hensyn, risikerer man at bygge noget, der ret hurtigt bliver irrelevant. Man mister den fleksibilitet, der løbende kan ændre og udvikle biblioteket i forhold til brugerne.”, siger Bertil Dorch.

”Men det er en balance. Fællesskabet skal bestå i, at man løser tingene sammen, ikke at man nødvendigvis har den samme løsning.”

”Universitetsbibliotekerne er institutioner i sig selv. Vi er på UC-området meget mere forankrede i vores moderinstitutioner – tror jeg. Vores relevans er meget tydeligt bundet op på vores uddannelser. Derfor er vi heller ikke så nationalt forankrede. Når I snakker om store og større enheder, så er vores fokus mere lokalt – og regionalt.

Vi skal selvfølgelig sikre os, at infrastrukturen fungerer, og at vi fortsat

har gode samarbejdsrelationer”, siger Hella Hostrup. Aftalen mellem UC Syd og SDUB bliver et konkret spadestik. I den grad også for brugerne ved de to institutioner.

”De skal ikke gå til højre for professionshøjskolebiblioteket eller til venstre for universitetsbiblioteket. De skal gå ind ét sted.”

Bertil Dorch

Kandidat i astronomi fra Københavns Universitet 1995 og ph.d. i fysik fra Niels Bohr Institutet ved samme universitet 1998. Bibliotekschef for Syddansk Universitetsbibliotek (fra 2013) under SDU. Formand for Danmarks Fag-, Forsknings- og Uddannelsesbiblioteker (DFFU), siden 2014, og bl.a. medlem af bestyrelsen for LIBER og DEFF-styregruppen under Kulturministeriet. Tidligere forsker ved det Kgl. Svenske Videnskabsakademi 1999-2002 og Niels Bohr Institutet 2002-2011, senest som adjungeret lektor. Forskellige ansættelser ved Det Kongelige Bibliotek / KUBIS 2005-2013, som forskningsbibliotekar, seniorforsker, sektionsleder, centerleder og chefkonsulent.

Hella Hostrup

Uddannet bibliotekar i 1979. Startede min bibliotekariske karriere på Lærerseminariet i Kolding. Efter at have rundet folkebiblioteksverdenen, arbejde jeg i 8 år på IBC i Aabenraa med at etablere et Open Learning Center. Herefter har jeg haft forskellige lederjobs i folkebiblioteksregi og siden 2012 chef for Medie- og Vidensområdet i UC SYD. UC SYD er en professionshøjskole med 16 grunduddannelser og stor efter- og videreuddannelsesaktivitet. Vi har campusbiblioteker i Esbjerg, Kolding, Haderslev og Aabenraa.
